

BOGANMELDELSER.

L. V. BIRCK: **Europas Svøbe.** Staternes Gæld, beskrevet, forklaret og historisk belyst. 335 Sider. Nyt socialt Bibliotek. Martins Forlag. København og Oslo, 1925. Pris 4 Kr.

Bogen er — ligesom den i forrige Hefte omtalte danske Udgave af Keynes: Tract on monetary reform (oversat af N. J. Ehrenreich Hansen) — et Led i en Skrift-Række, hvis Udgivelse, under Navnet „Nyt socialt Bibliotek“, er planlagt af „Fællesudvalget for social Litteratur“. Bogen, der er tilegnet „Mine nationaløkonomiske Kolleger ved det kgl. Frederiks Universitet i Oslo“, er udarbejdet paa Basis af Forelæsninger holdt i København og Kristiania i 1923, men ved Siden af sit videnskabelige Formaal har Bogen, saaledes som det synes at fremgaa af, at den er foranstaltet udgivet af det ovennævnte Fællesudvalg, aabenbart en populær Hensigt, og Bogens skarpe Tendens og agitatoriske, i nogle Tilfælde demagogiske Fremstillingsform maa vel ses i Sammenhæng hermed. Denne Tendens er allerede udtrykt i Bogens Titel og understreges yderligere dels i Dedikationen, hvor Statsgælden omtales som „det vigtigste, nej, som Forholdene har udviklet sig, det eneste vigtige Afsnit af Finansvidenskaben“, dels i Bogens Motto, hvortil er valgt følgende Udtalelse af Napoléon I: „Statsgæld er umoralsk og ødelæggende; umærkelig underminerende Statens Grundvold, udleverer den den nulevende Generation til den næstes Forbandelse“.

Bogen, der vidner om omfattende og indgaaende Studier af det vidtforgrenede Emne, falder i fire Afsnit, to teoretiske: 1) Beskrivelsen og 2) Forklaringen, samt to historiske, henholdsvis 3) Kendsgerningerne og 4) et Tillæg, der omhandler Statsgæld og Papirpenge i forskellige Lande. Af de to sidstnævnte Afsnit giver „Kendsgerningerne“ en almindelig Oversigt over Statsgældens Historie, grupperet om visse karakteri-

BOGANMELDELSER.

L. V. BIRCK: **Europas Svøbe.** Staternes Gæld, beskrevet, forklaret og historisk belyst. 335 Sider. Nyt socialt Bibliotek. Martins Forlag. København og Oslo, 1925. Pris 4 Kr.

Bogen er — ligesom den i forrige Hefte omtalte danske Udgave af Keynes: Tract on monetary reform (oversat af N. J. Ehrenreich Hansen) — et Led i en Skrift-Række, hvis Udgivelse, under Navnet „Nyt socialt Bibliotek“, er planlagt af „Fællesudvalget for social Litteratur“. Bogen, der er tilegnet „Mine nationaløkonomiske Kolleger ved det kgl. Frederiks Universitet i Oslo“, er udarbejdet paa Basis af Forelæsninger holdt i København og Kristiania i 1923, men ved Siden af sit videnskabelige Formaal har Bogen, saaledes som det synes at fremgaa af, at den er foranstaltet udgivet af det ovennævnte Fællesudvalg, aabenbart en populær Hensigt, og Bogens skarpe Tendens og agitatoriske, i nogle Tilfælde demagogiske Fremstillingsform maa vel ses i Sammenhæng hermed. Denne Tendens er allerede udtrykt i Bogens Titel og understreges yderligere dels i Dedikationen, hvor Statsgælden omtales som „det vigtigste, nej, som Forholdene har udviklet sig, det eneste vigtige Afsnit af Finansvidenskaben“, dels i Bogens Motto, hvortil er valgt følgende Udtalelse af Napoléon I: „Statsgæld er umoralsk og ødelæggende; umærkelig underminerende Statens Grundvold, udleverer den den nulevende Generation til den næstes Forbandelse“.

Bogen, der vidner om omfattende og indgaaende Studier af det vidtforgrenede Emne, falder i fire Afsnit, to teoretiske: 1) Beskrivelsen og 2) Forklaringen, samt to historiske, henholdsvis 3) Kendsgerningerne og 4) et Tillæg, der omhandler Statsgæld og Papirpenge i forskellige Lande. Af de to sidstnævnte Afsnit giver „Kendsgerningerne“ en almindelig Oversigt over Statsgældens Historie, grupperet om visse karakteri-

stiske Perioder: Middelalderen, det internationale Laanemarkeds Opstaaen, Fyrstestaten, den liberale Borgerstat, Verdenskrigen, medens Tillægget giver udførlige historiske Oplysninger om hvert enkelt af de store Lande: England, Frankrig og Tyskland-Østrig samt om Danmark, hvortil kommer nogle mere summariske Oversigter om de forenede Stater samt om Norge, Sverige og Finland.

Hvad særlig angaar de to teoretiske Afsnit, giver det første: Beskrivelsen, en Fremstilling af de forskellige finansvidenskabelige Begreber, som staar i Forbindelse med Statsgælden, medens der i det andet: Forklaringen, redegøres nærmere for de økonomiske Virkninger af Statsgælden, dens Optagelse og Afbetaling. Grænsen mellem de to Afsnit er dog optrukket noget usikkert, og i det hele synes den anvendte Systematik noget kunstig, samtidig med at den let giver Anledning til Gentagelser. Dette er dog ikke den væsentligste Anke. I Afsnittet: Forklaringen, som aabenbart er det, der har interesseret Forfatteren mest, og hvori han giver mange Prøver paa sin Evne til skarpsindig Analyse af økonomiske Fænomener, er i stort Omfang medtaget Stof, som kun har løselig Berøring med Emnet: Statsgæld, og som snarere maa betragtes som Indlæg i Valutadiskussionen, med særligt Henblik paa danske Forhold. Forfatteren fremstiller her den almindelige Kredit-Teori, han diskuterer Valutastabilisering m. m., Formueskat een Gang for alle, Spørgsmaalet om Kapitaldannelsens Afhængighed af Inflation og Deflation. Forfatterens Fremstilling af Inflationens fordærlige Virkninger er maende og rammende, men sine Steder saa polemisk og med saa udprægede Udtryk for Sympatier og Antipatier, at man tvivler om, at alle Udtryk er nøgternt og koldblodigt afstemt efter det saglige Indhold. I Spørgsmaalet om de økonomiske Konjunkturers Indvirkning paa Kapitaldannelsen synes Forfatteren at indrømme, at Inflationen i og for sig giver en større Opsparing end Deflationen, men tilføjer, at Samfundet dog, særlig som Følge af fejlagtige Dispositioner og Kapitalanbringelser, vil være fattigere efter en Inflation end før denne. Selv om det vistnok ikke siges udtrykkeligt, kan det vel antages, at Forf. betragter Deflationen som havende den modsatte Virkning paa Kapitaldannelsen. Det anførte synes under de ugunstige Vilkaar, hvorunder Kapitaldannelsen foregaar her i Landet, at være et stærkt Argument for en Deflation. Dog drager Forf. ikke denne Konsekvens, i hvert Fald ikke direkte. Ganske vist argumenterer han for en Formueskat een Gang for alle til Af-

betaling af den indenlandske Statsgæld og gør med Rette gældende, at en saadan Forholdsregel vilde virke deflaterende. Og andetsteds henviser han til sit tidligere fremsatte Forslag om at stabilisere Kronen ved 20 cents. Men det fremgaar ikke nærmere, hvorledes de to Forslag forholder sig til hinanden.

I Afsnittet: Forklaringen findes der, som nævnt, ved Siden af Kapitler af mere almindeligt valutapolitisk Indhold, ogsaa Kapitler, hvori Statsgældens Virkninger nærmere drøftes. De uheldige økonomiske Virkninger af en overdreven Gældsstiftelse stilles her i skarp Belysning, og i stærke Udtryk fordømmes Misbrugene af den offentlige Gæld og imødegaas de Argumenter, hvormed Statsgælden i Almindelighed forsvares. Det benægtes, at Statsgælden fremmer Sparsommeligheden, det benægtes eller omtales som en meget tvivlsom Paastand, at Laanet lægger Byrden over paa Fremtiden, o. s. v. Det maa betragtes som en Svaghed ved disse Kapitler, at det ikke præcist angives, paa hvilke Forudsætninger de kategoriske Domme hviler, eller hvilken Rækkevidde de har. Det kan ikke antages, at den læge Læser i Almindelighed bliver opmærksom paa, at et meget stort Antal af de stærke Udtalelser kun er rigtige, forsaavidt angaar Laan, der stiftes i en Inflationsperiode og anvendes til uproduktive Formaal, og at Forf. aabenbart kun har haft til Hensigt at skildre denne Gælds Virkninger. Der tales atter og atter uden Forbehold om de Ulykker, den offentlige Gæld forvolder, om, at der bag Statsobligationen som Rentekilde absolut intet reelt ligger, o. s. v. Hvor meget rigtigt der end er i denne Skildring, forsaavidt angaar den Gæld, som Verdenskrigen har efterladt, maa det dog ikke glemmes — som en meget væsentlig Side af Sagen —, at Virkningerne af Statsgæld, der er stiftet paa et fornuftigt Grundlag og i et fornuftigt Øjemed, stiller sig ganske anderledes end skildret af Forfatteren.

Naar der, som med Rette fremhævet, knytter sig saa store Ulemper, ja Ulykker til Inflationsperiodens Gæld, maatte det være et paatrængende Krav til Bogen, at den gav en udtømmende og for den læge Læser forstaaelig Fremstilling af de teoretiske Betragtninger, paa hvilke den berettigede Gældsstiftelse hviler. Dette maa dog trods alt blive det vigtigste Afsnit i en Fremstilling af Statsgælden. Da Statsgæld ikke lader sig udrydde som et Led i den offentlige Husholdning, er det, ikke mindst i en Bog med populært Formaal, bedre at angive de naturlige Grænser for den berettigede Gældsstiftelse end at

fremstille den offentlige Gæld som noget Djævelskab, som af Højfinansens paatvinges en værgeløs Statsledelse, og som kun kan bringe Ulykker over Samfundet. Bogen giver, baade i det første Afsnit, Beskrivelsen, og i det andet, Forklaringen, en Række vigtige Synspunkter til Bedømmelse af, naar og i hvilket Omfang det er berettiget at stifte Gæld. Men dels savnes der i Fremstillingen en konsekvent Gennemførelse af et ledende Synspunkt, dels er det ikke ganske klart, hvad der er Forf.s egen Mening, enten fordi andre Forfatteres Anskuelser refereres uden Tilslutning eller Modsigelse, eller fordi Forf. om den samme Ting ytrer sig paa forskellig Maade.

Hovedsynspunktet maa bygge paa den Kendsgerning, at Statens Tilværelse varer ud over den enkelte Generations Liv, og at det i en Mængde Forhold er nødvendigt, ja gavnligt, at en Generation træffer Dispositioner, som kommer de følgende Generationer til Gode. Der opstaar herved et Fordelingsproblem, som i Virkeligheden kun udgør en særlig Side af det store Fordelingsproblem, hvormed Finansvidenskaben beskæftiger sig, Spørgsmaalet om, hvorledes Omkostningerne ved Gennemførelsen af de offentlige Foranstaltninger skal fordeles. Hvad Stat (og Kommune) ikke er i Stand til at skaffe sig gennem Erhvervsvirksomhed, maa fremskaffes ad Beskatningens Vej, og Opgaven er til enhver Tid at afgøre, hvorledes Skattebyrden skal fordeles, i Rum og i Tid. Hvilken Betydning man ellers vil tillægge Nytteprincippet i Beskatningen, kan der ikke indvendes noget alvorligt mod at lægge det til Grund for Skattebyrdens Fordeling mellem Generationerne. Det er naturligt at kræve, at hver Generation svarer for sig, d. v. s. betaler for den Nytte, den modtager, hvad enten denne modtages gennem Goder, der forbruges definitivt i Løbet af kort Tid, eller gennem Goder, der kan tjene flere Generationer. Dette er det samme som at sige, at hver Generation maa aflevere (relativt) uformindsket til den følgende Generation den Arv, den har modtaget fra Fædrene, men at det paa den anden Side, naar der afleveres mere, end der er overtaget, er berettiget at lade den følgende Generation betale derfor, d. v. s. lade den bære en forholdsmæssig Del af Byrden i Form af Forrentning og Amortisation af Laan. Under Kapitlet: „En Finansministers Motiver“ gengiver Forf. en Række Betragtninger, der vel i Hovedsagen munder ud i samme Resultat som det her anførte, men da det sker i Form af et Referat af Wagner („Hvis han“, d. v. s. Finansministeren, „følger Prof. Wagner, vil han sige: . . .“), fremgaar det ikke klart, hvad Forf.

selv mener. Og denne Tvivl underbygges ved Læsningen af Kapitlet: „Bærer Nutiden eller Fremtiden Byrden?“, hvori det gøres gældende, at det ikke er Fremtiden, men Nutiden, der bærer Byrden ved indenlandske Laan „maalt i Gode“. Af de sidste Ord fremgaar det, at Forf. her taler om „Byrden“ i en helt anden Betydning, end almindeligt er i Finansvidenskaben; men dette kan kun virke vildledende, rent bortset fra, at det ikke er berettiget uden afgørende Forbehold at betegne Kapitaldannelsen som en „Byrde“ for Samfundet, da Kapitalanvendelsen dog normalt betaler sig for Samfundet som Helhed i Form af øget Produktivitet og øget Behovstilfredsstillelse.

Ogsaa paa andre Punkter giver Forstaaelsen Anledning til Tvivl. Naar det anerkendes, at de Foranstaltninger, der kommer Fremtiden til Gode, kan betales med Laanemidler, bliver det et Spørgsmaal, hvilke Foranstaltninger der i saa Henseende kan blive Tale om. Her melder sig en lang Række af Spørgsmaal, som i Almindelighed kun vil kunne besvares ved en Betragtning af de offentlige Aktiver. Et af de vigtigste principielle Spørgsmaal er det, om „udbyttegivende“ og „ikke-udbyttegivende“ Ejendomme kan behandles paa samme Maade. Det er ikke klart, om Forfatteren anser det for rigtigt at laane til Anskaffelsen af Ejendomme af sidstnævnte Gruppe, og det skal derfor i denne Anledning her fremhæves, at det formentlig er lige saa berettiget at laane hertil som til de „udbyttegivende“ Ejendomme, alt under den almindelige Forudsætning, at de paagældende Ejendomme virkelig afkaster en anerkendt Brugsnytte, som kommer Eftertiden til Gode (Skoler, Hospitaler, Fængsler, Raadhuse, Brandstationer). En Skole, der overlades til Efterslægten, og som fritager denne for ad anden Vej (ved Leje af Lokaler) at afholde Udgiften til Forrentning og Amortisation af en Kapital svarende til den i Skolen bundne, adskiller sig i den her omhandlede Henseende ikke paa noget væsentligt Punkt fra de Aktiver, der kaldes „udbyttegivende“.

Under Betegnelsen „Sunde Finansprincipper“ giver Forf. værdifulde Anvisninger paa, naar og hvor meget der bør laanes, og hvorledes Forrentningen og Amortisationen bør sikres. Forsaavidt Forf. her særlig gør opmærksom paa, at der ikke bør stiftes Laan i et højt Prisniveau, skal det bemærkes, at denne Anvisning formentlig kan formuleres mere rationelt. Da man, selv under det bedste Finansstyre, ikke altid kan undgaa at stifte Laan, naar Prisniveauet ligger højt, maa man, hellere

end at opstille en Idealfremgangsmaade, der dog ikke kan realiseres, søge raadet Bod paa Ulemperne ved saadanne Laan gennem rationelle Afbetalingsregler. Tempoet for Laanets Afbetaling bør nøje følge det Tempo, hvori Værdien af det erhvervede Aktiv falder, saaledes at der foretages større Henlægninger til Afbetaling i et højt Prisniveau end i et lavt. Hertil kunde det føjes, som en praktisk Forholdsregel, at der altid straks burde foretages en ekstraordinær Afskrivning paa et ny-erhvervet Aktiv. Der vilde herved i nogen Grad kunne raades Bod paa den Omstændighed, at det offentlige normalt maa antages at erhverve sine Aktiver med relativt større Omkostninger end Tilfældet er i det private Erhvervsliv. Og der vilde endvidere være opnaaet at gøre den Generation, der tilvejebringer et Aktiv, stærkere interesseret i en saa økonomisk Fremgangsmaade ved Anskaffelsen som muligt, paa samme Maade, som man efter de her i Landet gældende Regler om Refusioner mellem Kommunerne indbyrdes af forskellige Forsørgelsesudgifter lader Opholdskommunen bære en Del af Udgiften for Personer, der er forsørgelsesberettigede andetsteds, og derved gør Opholdskommunen mere interesseret i en økonomisk Fremgangsmaade, end om hele Udgiften blev refunderet af Forsørgelseskommunen. Yderligere gør ved de offentlige Laan ogsaa den Betragtning sig gældende, at der med det stigende Folketal og det voksende Omfang af det offentlige Virksomhedsomraade bør ske en relativ Forøgelse af Stats og Kommunes Nettoformue, for at den disponible Driftskapital stadig kan være stor nok i Forhold til de Opgaver, der kræver deres Løsning.

Der skal endnu kun gøres et Par Bemærkninger i Anledning af Forfatterens Forsvar for en Formueskat een Gang for alle. Principielt vil Forf. have denne fastsat saaledes, at herved hele den danske Stats indenlandske Statsgæld kunde afbetales. Den deflaterende Virkning, som en saadan Forholdsregel vilde medføre, maa anses for meget ønskelig, men bortset fra, at en Deflation kan opnaas ad andre Veje, er der over Forf.s Forslag noget vilkaarligt. Hvis man anerkender de foran nævnte Kriterier for, hvor stor Statens Gæld bør være, trænger det til nærmere Motivering, at netop et Beløb svarende til den indenlandske Gælds Størrelse skulde afbetales. Det er uheldigt, at Staten stifter større Gæld end, hvad der svarer til Værdien af de Aktiver, den erhverver; men omvendt vilde det være en umotiveret Foræring til Fremtidens Skatteydere, om man pludselig afbetalte Gæld, der svarer til

Aktiver, hvis Værdi endnu ikke er fuldt afskrevet. Interessant er det ogsaa at se, at Keynes's Forsvar for en Formueskat een Gang for alle er langt nøjere afstemt efter samtlige foreliggende Forhold. Han fremhæver langt stærkere dels Foranstaltningens ekstraordinære Karakter, dels Nødvendigheden af at bedømme den under Hensyn til de øvrige Skatters Højde, særlig Indkomstskatten og Arveafgiften. Alle Ting taget i Betragtning anser han det, skønt Talen er om England, der har gennemgaaet Verdenskrigen, for tvivlsomt, om det vil være nødvendigt at gribe til denne Foranstaltning, og de seneste Begivenheder har jo ogsaa vist, at det, med en Sterling-Kurs nærved pari, var muligt at faa Balance i Stats-Budgettet, uden at den Reserve, som ligger i Formueskatten een Gang for alle, er taget i Brug. Den danske Statsgæld er ganske vist langt større, end der er nogen Undskyldning for, men dog kun for lidt at regne i Sammenligning med den Byrde, som store Omraader af det øvrige Europa maa bære. Og det synes ikke paakrævet, at en Finanteoretiker leder Diskussionen bort fra det Omraade, hvor den under de øjeblikkelige danske Forhold naturligt hører hjemme, den planmæssige og jævne Nedbringelse af Gælden gennem Skattepaalæg, der endda kan holdes indenfor meget beskedne Rammer.

Chr. Olsen.

ARGENTARIUS: Valuta. En Bank-Chefs Breve til sin Søn. 152 S. Oversat af Ludv. Fjærli. H. Aschehoug & Co. Kristiania 1924.

Dette Skrift fortsætter den lille Bog „Om Penge“, der blev omtalt her i Tidsskriftet 1924, og er ligesom den klar og koncis, og holder hvad det lover i Retning af en Fremstilling, der er tilgængelig for enhver Læser, der vil gøre sig et Mindstemaal af Umage. Dets Forf., Udgiveren af det tyske Tidsskrift: Die Bank, Alfred Lansburgh, er en kyndig Mand paa disse Omraader, vel værd at læse, baade naar han skriver sine teoretiske og praktiske Afhandlinger i Die Bank og naar han, som i det foreliggende Skrift, skriver i mere letfattelig Form.

Det værdifuldeste ved den her foreliggende Oversigt over Valutaspørgsmaalet synes mig at ligge i den Klarhed og Konsekvens, hvormed Forf. redegør for Varebevægelsernes Afhængighed af Priser og Valutakurser. Den „ugunstige“ Handels-